

УДК 279.14(477):[2-735:658.14]

Р.А. Сітарчук

МАТЕРІАЛЬНЕ СТАНОВИЩЕ АДВЕНТИСТІВ У ПЕРІОД ЇХ ВИНИКНЕННЯ В УКРАЇНІ

У статті досліджується матеріальне забезпечення адвентистів сьомого дня в українських землях у складі Російської імперії в період формування їх організації, яке виявилось одним із визначальних факторів у внутрішній конфесійній діяльності церкви.

Ключові слова: адвентизм, кошти, організаційна діяльність, українські землі.

Важливим і водночас необхідним чинником діяльності будь-якої організації, у тому числі й релігійної, є наявність коштів. Тому метою нашої публікації є дослідження фінансової діяльності конфесії адвентистів у роки її становлення в українських землях у складі Російської імперії, що дає можливість ознайомитися з життям громад віруючих із середини, дозволяє простежити в історичній ретроспективі формування основ устрою церкви на найнижчому шаблі її існування.

Спеціальних праць із задекларованої теми немає, однак частина авторів, які займалися дослідженням історії Церкви адвентистів сьомого дня, у своїх роботах так чи інакше торкалася питань внутрішньоконфесійної діяльності. З-поміж інших назвемо праці О. Безносової [1], Г. Лебсака [2], О. Парасея, М. Жукалюка [3], котрі частково висвітлювали певні аспекти фінансової практики адвентистів, хоча і вони стосуються передусім церкви в Російській імперії загалом. Відомості ж з історії громад адвентистів в українських землях зосереджуються передусім в архівних фондах. Тому головними завданнями цієї наукової розвідки було опрацювання та аналіз наявних літературних джерел з теми, її розкриття на основі архівних матеріалів, а також розгляд фінансової діяльності адвентистів на прикладі конкретних громад у період їх становлення в українських землях на теренах Російської імперії у другій половині XIX — на початку XX століть.

Матеріальна база українських організацій Російського уніону адвентистів сьомого дня (почав діяти з 1 січня 1908 року, інша назва — Російська уніон-конференція адвентистів сьомого дня) забезпечувалася переважно пожертвуваннями віруючих і надходженнями з-за кордону.

Процес збору та розподілу коштів, що були в розпорядженні общини, розглянемо на прикладі Дзензелівської громади адвентистів Уманського повіту Київської губернії, яку, на нашу думку, можна вважати класичною пересічною організацією адвентистів із середньостатистичною кількістю членів. Згідно з віровченням адвентистів члени громади повинні жертвувати на поширення Євангелія десяту частину зароблених коштів. Водночас, як свідчили провідники Дзензелівської організації Д. Цибульський і Н. Дишлок, ні вони, ні вищі керівники адвентистів указівок віруючим про розмір пожертвувань не давали. Кожен член громади здавав скільки міг. Назва «десятина» мала умовне значення, а не була визначеною грошовою часткою для сплати. Ми, в свою чергу, зазначимо, що відомостей про чітко встановлену квоту пожертвувань для адвентистів не знайшли і в інших громадах, хоча можливо існували й винятки з правил. Адже маємо

інформацію, що квота могла встановлюватися в інших протестантських конфесіях. Так, для баптистів, наприклад, Катеринославської губернії вона становила 5 крб. на місяць [4]. Гроші, як правило, збирали пресвітер або касир громади під час молитовних зібрань, а не вдома у віруючих.

Крім добровільних пожертвувань віруючих, діяв щотижневий збір (хто скільки міг відкласти за тиждень). Однак він був, як правило, незначним. Так, у 1915 році за три місяці такого збору дзензелівські адвентисти заощадили всього 90 коп. Збиралися кошти й під час занять суботньої школи та на засіданнях юнацьких гуртків. Гроші також жертвувалися і при переломленні хліба, яке здійснювалося чотири рази на рік. Були й спеціальні разові збори. Наприклад, Дзензелівська громада надіслала 62 крб. на видання журналу адвентистів «Благая весть». Зазначеними зборами займалися безпосередні керівники громади — пресвітер та скарбничий.

Про незначні розміри названих вище зборів свідчить і фінансова звітність Малоросійського поля адвентистів (структурного підрозділу Середньоросійської конференції — однієї зі складових Російського уніону) за четвертий квартал 1909 року. Так, із 17 громад щотижневий збір здали лише чотири: Дзензелівська (4 крб. 91 коп.), Київська (7 крб. 86 коп.), Кишеньківська (2 крб. 2 коп.) та Христинівська (60 коп.). Кошти, зібрані на суботніх школах, здали також не всі громади. Найбільші суми традиційно надійшли: з Києва (25 крб. 07 коп.), Полтави (10 крб. 34 коп.), Кишеньків (10 крб.), Харкова (9 крб. 52 коп.). Деякі ж громади перерахували зазвичай мало коштів. Так, Богуславська здала лише 96 коп., а Христинівська — 86 коп. Інші ж чотири організації не зібрали взагалі жодної копійки. Всього на суботніх школах пожертвувано 83 крб. 78 коп. Ще гірша ситуація була з надходженням коштів від юнацьких гуртків. Зокрема, гроші зібрали тільки шість громад, із яких найбільше Київська (51 крб.), Кишеньківська (18 крб. 76 коп.), Дзензелівська (10 крб.) і Харківська (9 крб. 20 коп.), а збір молитовних днів у розмірі 10 крб. здали лише полтавські адвентисти [5, с.190].

Загалом кошти, зібрані під час так званих другорядних зборів, становили лише незначну частку від усього обсягу фінансових надходжень. Наприклад, у 1912 році гроші, зібрані на суботніх школах, становили менше від одного відсотка від усього бюджету Російського уніону адвентистів. Для порівняння, надходження від «десятини» становили 76% від загальної зібраної суми пожертвувань [6].

Під час обшуку жандармами помешкання М. Цибульського, скарбничого дзензелівських адвентистів, знайдено записи грошових надходжень до каси громади. Так, за третю чверть 1912 року 38 членів громади, з яких хрещення прийняли 13, назбирали: десятини на суму 216 крб. 23 коп.; тижневого збору — 3 крб.; у молитовні дні — 17 крб. 43 коп.; пожертвувань для бідних — 2 крб.; у суботній школі — 12 крб. 77 коп., усього: 251 крб. 43 коп. За другий квартал 1914 року члени громади надіслали до Риги (на той час — центру Російського уніону) лише 100 крб., за третій — 188 крб. У першій чверті 1915 року дзензелівські адвентисти зібрали 152 крб., у другій — 145 крб. 06 коп. [7].

Наведена статистика свідчить, що зібрані впродовж кожного з років суми не були сталими. При цьому, за нашими даними, суттєвої плінності серед дзензелівських віруючих не відбувалося. Малоймовірними були й значні коливання розмірів їх заробітків упродовж року. Єдиним винятком міг бути хіба що третій квартал, коли віруючі, які займалися хліборобством, збирали та частково реалізовували свій урожай. Тому у вересні кількість зібраних грошів

була дещо більшою, ніж у березні і червні. Таким чином, різна кількість зібраних упродовж року коштів зайвий раз підтверджує факт добровільності пожертвувань віруючих-адвентистів, а також те, що для членів громад не встановлювалися чітко фіксовані розміри внесків.

На підтвердження думки наведемо приклад збору десятини в Малоросійському полі адвентистів за четвертий квартал 1909 року. Із 17 зорганізованих громад та розсіяних груп найбільше десятини зібрали: у Богуславі (33 крб. 40 коп.), Русалівці (50 крб. 25 коп.), Дзензелівці (71 крб. 71 коп.), Харкові (76 крб. 50 коп.), Полтаві (76 крб. 33 коп.), Кишеньках (94 крб. 21 коп.) і Києві (387 крб. 14 коп.). Усього зібрано десятини на суму 2298 крб. 85 коп. [5, с.190]. Як свідчить наведена статистика, кількість зібраних коштів залежала від заможності членів громад, а це простежується в містах. Утім, вона не була прямо пропорційно пов'язана з чисельністю віруючих у громадах, оскільки, наприклад, богуславські адвентисти при втричі більшій кількості від полтавських, здали вдвічі менше. У Кишеньках це співвідношення було ще більше не на користь їх віруючих.

Разом з тим зазначимо, що переважна більшість адвентистів дотримувалася церковних канонів та сприяла матеріальному благополуччю своєї організації, оскільки середній річний розмір десятини, внесеної адвентистами імперії, наприклад, у 1912 році — відносно благополучному порівняно з майбутнім військовим часом, — становив 120 крб. [8], тобто щомісячно кожен віруючий жертвував приблизно 10 крб. Це для того часу була значна сума. Для порівняння зазначимо, що середній розмір грошової допомоги пересічному пресвітерові становив 50 крб. Приблизно таким же був і середній місячний зарібок кваліфікованих робітників (у некваліфікованих — ще менше, він не перевищував 25 крб.) Наведена статистика свідчить, що розмір десятини перевищував десяту частину середніх зарібків адвентистів, отже, деякі з них мали вищі від зазначених заріботки або жертвували більше від десятої частки своїх коштів.

Водночас звернемо увагу на загальне зменшення грошових сум у 1915 році порівняно з 1912-им. Причиною цього могло бути зниження життєвого рівня її членів: вирувала Перша світова війна й подорожчали товари першої необхідності, частина чоловіків членів громади перебували в армії, та тому сім'ям не вистачало їхніх колишніх зарібків тощо. Разом з тим, на певних етапах діяльності общини ми не виключаємо й суб'єктивних факторів, які могли вплинути на зменшення грошових надходжень у її касу. Так, учасник Дзензелівської громади А. Рябокінь відмовився сплатити кошти на потреби громади, аргументуючи своє рішення тим, що в Євангелії про необхідність цього нічого не сказано [9]. Мотивом такої поведінки віруючого міг стати конфлікт, який відбувся в колективі між його членами та колишнім пресвітером Д. Цибульським, котрий призвів до часткового порушення людьми встановленого раніше розпорядку життя громади, що негативно позначилося на розмірі десятини й інших жертвах. Адаже загальна кількість членів на середину 1915 року не зменшилася і навіть зросла.

Імовірно, з ослабленням дисципліни в головній громаді місцевості, якою була Дзензелівська, та зниження авторитету її голови пов'язане й нехтування канонами пожертвування в сусідніх, менших колективах адвентистів. Так, група С. Мельника, котра жила в Маньківській волості, збирала кошти за принципом: хто скільки і коли зможе. За 1915 рік ця сума становила тільки 20 крб. [10]. Таким чином, ми не відкидаємо і можливість несумлінного дотримання деякими віруючими основ свого віровчення, що спонукало до пожертвування саме десятої частини зарібків. Утім, за

небажання жертвувати кошти, як свідчив наступний пресвітер громади Н. Дишлок, з членів організації не виключали. «Недобросовісним» віруючим лише нагадували, що без повного дотримання канонів віровчення, адвентист не буде врятований Господом. Водночас у 1915-1916 роках із російських громад адвентистів сьомого дня (склалися з українців та росіян) реєструвалися в німецькі з'єднання уніону (склалися з етнічних німців) тільки ті, які погодилися платити «десятину» в загальну касу [11].

Зібрані гроші чотири рази на рік відсилалися в уніон. Там відбувався загальний збір і перерозподіл, після чого вони, крім суми необхідної для забезпечення функціонування центрального апарату, цільовим призначенням поверталися в регіони. Щороку про надходження й витрати керівники уніону звітували перед віруючими. Загальні ж цифри про використання коштів у масштабах Російського уніону адвентистів сьомого дня наводилися на з'їздах під час звітів його керівників, а також друкувалися в журналі «Маслина».

Головні витрати йшли, звичайно ж, на справу місії, зокрема на оплату роботи проповідників, які займалися біблійною і місіонерською діяльністю. Вона потребувала частих поїздок різними регіонами країни, а також проживання та харчування за власний кошт. Щоправда, в деяких громадах таким біблійним працівникам надавалася допомога. Скажімо, їх селили безкоштовно на квартирах місцевих віруючих, а також харчували за рахунок господарів. Однак не кожна громада могла це собі дозволити, оскільки більшість мала незначну кількість членів. Крім того, частина з них належала до малозабезпечених верств населення.

Зарплату проповідникам нараховували з центру на підставі надісланих ними звітів, які іноді візувалися керівниками тих громад, у яких здійснювалися біблійні бесіди. Розміри виплат працівникам Російського уніону залежали від інтенсивності праці і від кваліфікації. У 1912 році церква адвентистів утримувала 58 робітників, із яких біблійні працівники одержували 9 — 10 крб. на тиждень, роз'їзні проповідники — близько 13 крб., а старші проповідники — 20 — 25 крб. Для порівняння, проповідники євангельських християн, що кількісно значно переважали адвентистів, за 8 місяців місіонерської роботи отримували 600 — 800 крб., що було не набагато більше від показників адвентистів [12].

Останні також ураховували місце проживання (село чи місто) і сімейний стан своїх місіонерів. Витрати на роз'їзди проповідникам компенсувалися окремо. Для прикладу наведемо грошові виплати проповіднику з Дзензелівської громади адвентистів Д. Цибульському. В 1914 році за біблійну роботу він отримав із Риги 151 крб. 15 коп. У 1915 році за більш активне «пояснення братам Біблії і Євангелія» (тобто за біблійну діяльність) йому заплатили 434 крб. 27 коп., із яких зарплата за 52 тижні становила 416 крб. (по 8 крб. за кожний), дорожні витрати — 11 крб. 23 коп., наймання приміщення й оголошення про зібрання — 45 коп., інші витрати [13]. Як бачимо, у 1915 році, під час війни, у зв'язку зі скороченням надходжень коштів до загальної каси, тижневі виплати працівникам були дещо зменшені, а надалі вони отримували тільки половину свого заробітку.

У пресвітерів громад постійних і чітко встановлених зарплат не було. Виплати їм залежали від кількості членів громади, а також наявності чи відсутності основного заробітку. Так, Г. Тец, пресвітер громади адвентистів Євпаторії, особа літнього віку (64 роки), існував на допомогу в розмірі 50 крб. на місяць. Утім, сім'ї Г. Теца навряд чи вистачало б наданих йому коштів, якщо б не заробіток дочки, яка працювала швачкою за 50 крб. на місяць [14].

Пресвітери громад з більшою кількістю віруючих отримували дещо

більшу грошову допомогу. Напевно, на її розмір впливала й сума пожертвувань, зібраних членами общини і направлених у центр уніону. Скажімо, у 1916 році голова кількісно значної Московської організації адвентистів І. Львов (36 років), який згодом плідно працював і на Україні, одержував грошову допомогу в розмірі 100 крб. Разом з тим, це було не єдине джерело доходу в його сім'ї, що існувала також на кошти дружини, котра володіла в Петрограді невеличкою нерухомістю [15].

Звернемо увагу на ще один бік фінансових надходжень евангелістів — закордонну допомогу. Свідчень надання підтримки Російському уніону адвентистів іноземними адвентистами є чимало. Як правило, кошти надходили на покриття дефіциту бюджету організації. Скажімо, зі звіту за 1909 рік дізнаємося, що доходи церкви адвентистів становили 30082 крб. 60 коп., а витрати — 43357 крб. 50 коп. Різницю в більше ніж 13000 крб. керівництво адвентистів планувало переkritи допомогою з-за кордону [16].

Нерідко іноземні кошти мали цільове призначення. Так, на облаштування семінарії адвентистів у Росії англійські брати асигнували 10000 крб. Надходили гроші й окремим віруючим, переважно наставникам громад. Наприклад, у 1908 році матеріальну допомогу отримали 32 особи, з яких тільки один був з українських територій, а саме: з Києва — А. Гранберг. Розміри допомоги коливалися від 5 до 40 крб. Лише кілька сум перевищували названі межі, при цьому київський адвентист отримав найбільше — 100 крб. [17]. Очевидно, така «винятковість» була пов'язана з тим, що ці кошти призначалися для розподілу в усьому українському або київському регіоні. Маємо й інші свідчення адресної закордонної допомоги окремим віруючим адвентистам. Усі вони були керівниками громад або проповідниками, що також, на наш погляд, підтверджує спрямованість коштів на загальні потреби їхніх організацій.

Звернемо увагу ще на один факт, пов'язаний з іноземною допомогою. З перелічених вище адвентистів, яким вона призначалася, усі були німцями, тобто етнічна належність у церковній ієрархії та розподілі матеріальних благ ще продовжувала відігравати певну роль у перші роки після легалізації у 1906 році діяльності адвентистів, хоча на той час поряд із суто німецькими громадами діяло уже чимало російських. Правда, кошти могли надсилатися винятково на ім'я німців ще й тому, що переважно вони на той час залишалися на чолі руху адвентистів у Російській державі, а тому і займалися розподілом фінансів.

Слід зауважити на тому, що значення закордонної допомоги не варто перебільшувати, оскільки більшість ужиткових коштів Російського уніону адвентистів мала місцеве походження. З початком Першої світової війни іноземна допомога адвентистам фактично не надходила. Факт її наявності міг свідчити про співпрацю з ворогуючою стороною керівників громад, а за умов діючої війни з Німеччиною, влада постійно звинувачувала їх в антипатріотизмі та державній зраді.

Проте навіть після згортання іноземних надходжень українські адвентисти знаходили власні кошти для благодійної діяльності. Прикладом цього була організація в роки війни лазаретів для поранених. Однак, убачаючи в цьому одну з можливостей навернення солдат у «сектантське» віровчення, влада закрила їх.

Благодійність у адвентистів була важливою складовою місіонерської діяльності, оскільки мала й достатньо прагматичну мету — залучення до своїх лав нових членів. До протестантів з найбільшим бажанням приєднувалася біднота, яку вабило зростання матеріального благоустрою послідовників

«нової віри». Крім того, ті, хто вступали до громади, були впевнені в підтримці одновірців у випадку якогось лиха. Особливо яскраво сила сектантської взаємодопомоги проявлялася вже в 90-ті роки XIX століття, коли розпочався етап утисків проти «штунди», а найбільш активні з них висилалися на Кавказ. Зібрані кошти передавали на заслання, що часто рятувало вигнанців від голодної смерті [1, с.108-109].

Поширеною практикою в діяльності громад адвентистів та інших євангелістів було надання допомоги продуктами як своїм членам, котрі мали в цьому потребу, так й іншим односельцям, а це додавало місцевим адвентистам авторитету серед жителів села і міста. Наприклад, адвентисти Дзензелівки збирали хліб для сімей солдат, які перебували в запасних військових частинах, а також для вдів та сиріт. Поширеною ставала й практика фінансування поховань померлих родичів одновірців. Зокрема, пресвітер Д. Цибульський допоміг у грудні 1912 року брату по вірі П. Балицькому поховати його тещу за обрядом адвентистів. При цьому останній склав заяву про те, що він не має претензій до членів громади щодо способу такого поховання. Такі заяви від рідних померлих були необхідними на випадок, якщо місцеві поліцаї звинуватять керівників організації в недотриманні правил поховань для іновірців, адже адвентисти мали право ховати своїх померлих за власним обрядом тільки на спеціально відведених для цього цвинтарях. Під останні ж влада землі, як правило, не давала. Тому залишалися тільки загальні православні цвинтарі. Втім, не тільки відсутність окремих кладовищ спонукала адвентистів ховати своїх віруючих поряд із православними. Це зумовлювалося також і нестаточним розривом їхньої свідомості з колишньою традиційною вірою, а також бажаною близькістю до могил раніше померлих родичів.

Грошових інвестицій потребувало й внутрішньорелігійне життя громади, яке дедалі більше набувало чіткої регламентації. Так, кошти були необхідні для забезпечення роботи суботніх шкіл, зокрема для закупівлі необхідної релігійної літератури, котра коштувала недешево, та й доставка її була нелегкою і водночас небезпечною справою. Були в пресвітерів громади і непередбачувані витрати. Так, як свідчив Н. Дишлюк, він давав частину грошей уряднику, зокрема — 2 крб. 80 коп. Що це було — хабар або, можливо, якийсь місцевий податок — не відомо. Мабуть, перше, оскільки громада офіційно не була зареєстрована, але, хоча і з обмеженнями, все ж діяла, і її керівники перебували на волі.

Отже, до джерел надходження коштів для організації адвентистів можна віднести передусім «десятину», яка лише умовно мала названі розміри і була добровільним пожертвуванням віруючих. Крім того, діяв щотижневий збір, кошти, зібрані під час занять суботньої школи та на засіданнях юнацьких гуртків. Гроші також жертвувалися при переломленні хліба, що здійснювалося чотири рази на рік. Існували й спеціальні разові збори на якийсь захід чи подію.

Фактів примусу в зборі пожертвувань або чіткої квоти ми на знайшли. Однак варто зазначити, що були певні проблеми з небажанням окремих громад здавати зібрані гроші до Російського уніону адвентистів сьомого дня, оскільки при зарахуванні новоприбулих організацій до його складу керівництво висувало обов'язкову вимогу — надсилання коштів до центру.

Стабільності в пожертвуваннях не було, і їх розміри залежали від рівня матеріального статку віруючих, їх кількості в громадах, політичної ситуації в державі, а також добросовісності членів. Переважна більшість адвентистів дотримувалася церковних канонів та сприяла матеріальному благополуччю

свої організації, оскільки середній розмір десятини, внесеної адвентистами імперії у спокійні й благополучні роки розвитку, за нашими підрахунками, становив більше від десятої частини середнього заробітку.

Адвентисти отримували грошову допомогу із-за кордону. Вона мала щонайменше два різновиди. Частина її покривала дефіцит бюджету уніону адвентистів, решта мала цільове призначення. Гроші надходили керівникам організацій, а тоді розподілялися за потребами громад. Крім того, кошти були і від діяльності господарських товариств, однак вони були незначними.

Перерозподілом коштів займалася рада Російського уніону. Зокрема, покривалися витрати на утримання пресвітерів, для оплати праці проповідників, які, у зв'язку з особливостями своєї діяльності, не могли мати постійної роботи. Решта витрат була пов'язана з оплатою можливих міграцій членів громад, з листуванням з центральним керівництвом та братами по вірі, з купівлею релігійної літератури та інвентарю, необхідного для молитовної практики, для забезпечення роботи суботніх шкіл. Не забували адвентисти й про своїх малозабезпечених віруючих, яким надавалася матеріальна допомога. Крім того, частина коштів надходила на утримання центрального апарату, що координував діяльність усіх складових уніону.

Примітки

1. Безносова О.В. Позднее протестантское сектантство Юга Украины (1850-1905): дис. ...кандидата ист. н.: 07.00.01 / Оксана Владимировна Безносова. — Днепропетровск, 1997. — 257 с.
2. Лебсак Г.И. Великое Адвентистское Движение и Адвентисты Седьмого Дня в России / Генрих Иванович Лебсак. — Ростов-на-Дону: Издание Церкви АСД, 2006. — 352 с., с илл.
3. Парасей А.Ф., Жукалюк Н.А. Бедная, бросаемая бурей... / Исторические очерки к 110-летию юбилею Церкви адвентистов седьмого дня в Украине / Александр Федорович Парасей, Николай Арсентьевич Жукалюк. — К.: Джерело життя, 1997. — 340 с.
4. Центральний державний історичний архів України (далі ЦДІА України). — Ф.313. — Оп.2. — Спр.3125. — Арк.66.
5. Джулай В. Дом на камне / Василий Джулай. — К.: Джерело життя, 2003. — 192 с.
6. ЦДІА України. — Ф.274. — Оп.1. — Спр.3590. — Арк.74зв.
7. Там само. — Арк.74.
8. ЦДІА України. — Ф.274. — Оп.1. — Спр.3590. — Арк.74зв.
9. Там само. — Арк.49.
10. Там само. — Арк.85.
11. Там само. — Ф.419. — Оп.1. — Спр.6864. — Арк.3зв.
12. Державний архів в Автономній республіці Крим (далі ДА АРК). — Ф.118. — Оп.1. — Спр.2384. — Арк.4.
13. ЦДІА України. — Ф.274. — Оп.1. — Спр.3590. — Арк.41, 46зв. — 48.
14. ДА АРК. — Ф.27. — Оп.1. — Спр.13177. — Арк.81.
15. Архів Євро-Азійського відділення Генеральної Конференції Церкви адвентистів сьомого дня (м. Москва). — Спр.2. — Арк.140 — 141.
16. Там само. — Спр.1. — Арк.291.
17. Там само. — Арк.98.

Р.А. Ситарчук

МАТЕРИАЛЬНОЕ СОСТОЯНИЕ АДВЕНТИСТОВ В ПЕРИОД ИХ ВОЗНИКНОВЕНИЯ В УКРАИНЕ

В статье исследуется материальное обеспечение адвентистов седьмого дня в украинских землях в составе Российской империи в период формирования их организации, которое явилось одним из определяющих факторов во внутренней конфессиональной деятельности церкви.

Ключевые слова: адвентизм, организационная деятельность, средства, украинские земли.

ADVENTISTS' MATERIAL STATE AT THE BEGINNING OF THEIR FOUNDATION IN UKRAINE

In the article told about financial practice of Adventists of seventh day in Ukrainian earths in composition the Russian empire in the period of forming of their organization. It was one of determinatives in internal confession activity of church.

Keywords: *activity, Adventism, means, organization, Ukrainians territories.*

Надійшла до редакції 29 квітня 2010 року